Глава 8

„Да“ на съветските искания и край на отношенията с Райха. На България е обявена война

Да се върнем в София. Новото правителство на Муравиев отчаяно се опитва да предотврати надвисналата катастрофа. Всички опити на Муравиев да склони комунистите и представителите на Отечественият фронт да влязат в правителството пропадат. Те са получили други нареждания от Георги Димитров, изразяващ за пореден път волята на Сталин.

На 3 септември управляващият съветската легация връчва нота на българското правителство с ултимативно искане да се отговори с „да“ или „не“ на следните въпроси:

„1. Решено ли е то да интернира всички германски плавателни съдове, без разлика дали са сръбски, руски, румънски, германски и пр.; и ще му бъде ли предаден точен списък на тези съдове.

2. Същото за германската авиация, колко апарати са интернирани, обезоръжени и пр.

3. Същото за екипажите на изброените в точки 1 и 2 плавателни съдове и аероплани.“

Към точките 1, 2 и 3 Муравиев лично е сложил резолюции „да“. Отговорът е предаден на съветската легация същия ден. (88) Към тази дата на българска територия са обезоръжени и задържани над 5000 германски войници. Според това, което генерал Михов е записал в своя дневник, те са повече от 10 000.

На 4 септември премиерът прочита по националното радио декларация за програмата на правителството, което ще поддържа политика на пълен неутралитет с прекратяване на участието в Тристранния пакт. Муравиев счита неутралитета като необходим първи етап от окончателното напускане на войната с оглед избягване на сблъкновения с Вермахта, при които неминуемо ще бъдат дадени жертви, както и с оглед на предстоящото подписване на примирие, чиито клаузи ще изискват други нови ангажименти от българска страна. (89) Програмата на новия кабинет включва: зачитане на всички раси и религии и възстановяване на конститу-

ционните права на всички български граждани, пълна политическа амнистия, разтурване на всички фашистки организации, разпускане на Народното събрание, примирие със САЩ и Великобритания, „искрена, приятелска, изпълнена с доверие" политика към СССР, стабилизиране на финансовата и стопанската сфера и др. (90)

От Анкара Балабанов съобщава за своя среща със съветския посланик, на която „Виноградов с радост приел молбата ни съветското правителство да посредничи за сключване на примирие с Англия и Съединените щати и тутакси щял да уведоми съветското правителство за това". (91) Кабинетът все още си прави илюзии за мащабите на кремълското лицемерие и решава Стойчо Мошанов да бъде заменен с генерал Иван Попов, но времето тече изключително бързо и новият пратеник така и няма да пристигне в Кайро.

Същия ден по заповед на Хитлер и в отговор на обезоръжаването и задържането на войниците на Райха, германците пленяват щаба на българския окупационен корпус в гр. Ниш и намиращите се там в момента трима дивизионни командири.

На 5 септември Министерският съвет заседава през целия ден. Научавайки за пленените български военни, министрите взимат решение да скъсат дипломатическите отношения с Райха. Муравиев пише в спомените си, че това е станало на обедното заседание. „...днес преди обяд, след доклада на министъра на войната, бе издадено комюнике, че на българска територия няма нито един германски войник освен онези, които са обезоръжени и интернирани в лагери. Почти по същото време бе съобщено по радиото и във вестниците, че правителството скъсва дипломатическите си отношения с Германия". (92) Нотата е връчена на Бекерле в 3 часа през нощта на 5 срещу 6 септември, защото той е открит чак по това време. (93) На заседанието е поставен и въпросът за обявяване война на Германия. Военният министър генерал Маринов се противопоставя категорично и настоява за отлагане. Изтъква, че това решение би поставило под заплаха войсковите части в Сърбия и Македония. Според анализа и разясненията, направени по време на заседанията от регента и бивш военен министър генерал Михов, опасността е пресилена. Застрашени са само 2 дивизии (14-а и 15-а) от общо 8. По време на вечерното заседание на кабинета пристига новината, че Съветският съюз е обявил война на България. Част от министрите настояват въпросът за война с Райха да бъде решен веднага, дори ако трябва да се пожертват някои дивизии за спасението на България. Маринов продължава да иска отлагане. Разиграва театрални сцени за оставени на произвола на съдбата жени,

деца и чиновнически семейства, заплашва, че „щял да си подаде оставката по този повод, ако не бил съзнавал, че сега не е време да прави пречки на правителството“ (94) Червената армия вече е готова за нахлуване. Забавянето, необходимо на Москва да изпревари България, да ѝ обяви война, преди България да обяви война на Германия, е успяло. Дали Маринов не разбира, че протакането е станало излишно, или чака нови инструкции, не е ясно.

На следващия ден на Муравиев е връчено копие от съветската нота. В началото на текста се изразява разбиране, че „малката страна България не е била в състояние да се съпротивлява на мощните въоръжени сили на Германия по времето, когато тя държеше в ръцете си почти цяла Европа“. Следват обвинения как България е подпомагала Германия, а не е скъсала с нея и констатацията, че на дело и досега България се намирала в състояние на война със Съветския съюз – затова и СССР обявява война. (95) Правителството незабавно иска примирие и взима решение да обяви война на Райха. След дълги дебати отново по настояване на министър Маринов е прието обявяването на война на Германия да бъде оповестено чак на 8 септември. (96) Московската дипломация е непрестанно осведомявана за всичко, което се случва в Министерския съвет. Правителствените решения са подробно разяснявани на Яковлев от премиера и министрите, той разговаря с тях дори още преди формирането на кабинета. (97) Освен това пред заседателната зала винаги присъстват журналисти и други лица, които, веднага щом научат нещо, отиват да докладват в легацията. Министърът в новия кабинет Атанас Буров споделя на Муравиев: „Там през деня е панаир. Ще видите хора, които най-малко подозирате – и те са там! Митрополит Стефан почти всеки ден ходи“. (98) Е, как няма да ходи митрополитът, нали са му обещали да го направят патриарх като награда за дългогодишната му шпионска дейност.